

Јана З. МАТИЋ

Кустос одељења за нумизматику, Народни музеј Србије

ПЕЧАТЊАК ЛОДОМЕРИЈА, ПРЕПОЗИТА СВЕТОГ ТОМЕ, ИЗ НУМИЗМАТИЧКЕ ЗБИРКЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА СРБИЈЕ

Апстракт: У нумизматичкој збирци Народног музеја Србије чува се добро очуван средњовековни печатњак, пронађен у селу Мајдану на Руднику. Рад је превасходно усмерен на питање идентитета његовог ауктора. Посебна пажња посвећена је иконографској анализи печатњака, археолошком контексту и историјским приликама које су владале у време његовог настанка, а које хронолошки смештамо у прву половину XIV века.

Кључне речи: сигилографија, печатњак, Рудник, Угарска, Србија, Свети Тома, Католичка црква, иконографија, анђео.

У средњовековној нумизматичкој збирци Народног музеја Србије, чува се добро очуван печатњак, уписан у инвентарној књизи под бројем О. 57. Метална матрица, откривена је у селу Мајдан на Руднику, једном од најзначајнијих српских средњовековних рударских центара.

Печатњак има облик зашиљеног овала, димензија: 43 mm висине, 29 mm ширине, дебљине 1,6 mm и тежине 19 g. Овакав облик често се среће на печатима западних црквених прелата.¹ По ободу се налази натпис који је са унутрашње стране оивичен ниском перли. Натпис гласи: + S·LODOMERI·PPI·SANTITOME (*Sigillum Lodomerii praepositi Sancti Tomae*). У пољу, оивиченом натписом се налази представа на којој се могу видети две фигуре: са десне стране једна већих димензија која стоји и друга, мања, са леве стране, приказана у клечећем молитвеном ставу, са раширеним рукама и главом окренутом ка већој фигури (сл. 1а). Пољећина је глатка, са ушицом на средини (сл. 1б).

¹ Pastoureau 1981, 37.

Сл. 1а и 1б Печатњаку Лодомерија, препозита Светог Томе (Народни музеј Србије, инв. бр. О. 57)

Fig. 1a and 1b – Seal matrix of Lodomerius, provost of the Church of Saint Thomas (National Museum of Serbia, inv. no. O. 57)

Иконографски приказ на печатњаку на први поглед није једноставно растумачити (сл. 1а и сл. 3). Након пажљивијег сагледавања, фигура у левом углу може се препознати као свештено лице, са дугом одором и капуљачом. Друга, доминантнија фигура, по свему судећи представља анђела. Иза његових леђа може се препознати крило, а делује да је резач калупа, не тако ефикасно и јасно, друго крило приказао испред, односно изнад руку анђела, на такав начин да подсећа на пламен. Приказан је у дугој одори са наглашеним наборима. Изнад обе фигуре приказана је по једна звезда.

Тумачећи натпис који уоквирује визуелну представу, можемо идентификовати овај предмет као печатњаку Лодомерија, препозита Светог Томе. Приликом утврђивања аутора, намеће се личност истакнутог надбискупа Острогона (*Esztergom*), једног од најзначајнијих црквених средишта у Краљевини Угарској. Надбискуп Лодомерије своју дужност је обављао у периоду од 1279. до 1298. године, када се истакао у верском и политичком животу средњовековне Угарске. У непосредном суседству надбискупског седишта у Острогону налазила се колегијална црква Светог Томе, чије су старешине носиле звање *прејозиџа*. Реч је о црквеним прелатима који су председавали колегијумом свештеника неке значајне цркве.² Међутим, његов надбискупски печат, приказан и у „*Monumenta Ecclesiae Strigoniensis II*”, не показује иконографске

2 Више о препозитима/провостима: Meehan 1901, 517.

сличности које би указале на могућу повезаност са печатњаком у Народном музеју Србије.³ Поред тога, нема података да је овај утицајни надбискуп, икада био препозит Светог Томе.⁴ Колегијална црква подигнута је у време краља Беле III (1172-1196), а потом срушена у време османских освајања, средином XVI века. Женидбом краља Беле III са Маргаретом, француском принцезом која је претходно била удата за сина енглеског краља Хенрија II (1154—1189), култ Томаса Бекета проширио се и учврстио у Уграској, те је ова црква била посвећена управо њему.⁵

У „*Memoria Basilicae Strigoniensis*” у оквиру „*Syllabus Canonorum Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis*”, наведена су имена клерика који су служили у оквиру острогонске архидијецеле, а међу њима наводи се и Лодомерије, препозит Светог Томе (1309-1325).⁶ Извори и литература упућују да је његова активност трајала нешто дуже и да се протезала бар до краја треће деценије XIV века.⁷ Своју дужност је вршио у време острогонских надбискупа Томе (1305-1320), сестрића поменутог надбискупа Лодомерија, Болеслава (1320-1328) и Николе III (1329-1330), а у време папе Климента V (1305-1314) и папе Јована XXII (1316-1334). Будући да се у списку и доступним изворима не наводи ниједан други Лодомерије препозит Светог Томе, може се са довољно основа претпоставити да је управо он био власник печатњака из наше збирке.

Анализом иконографских елемената печатњака Лодомерија, постаје јасно да на њему није приказан патрон установе, Томас Бекет. Кентеберијски надбискуп, чији се култ врло брзо проширио, брутално је убијен на олтару.⁸ Најчешће је приказан као надбискуп, насупрот војницима који су послати да га убију, а неретко са мачем којим је посечен. Од краја XII века, оваква иконографска решења срећу се и на печатима.⁹ Дакле, јасно можемо уочити да приказ на нашем печатњаку ни на који начин не упућује на Томаса Бекета.

Остаје могућност да је Лодомерије одабрао да на печату прикаже личног заштитника. Анђели заузимају значајно место у иконографском репертоару средњовековних печата. Приказивани су не само на печатима различитих црквених установа, већ и на печатима клерика. Као део сцене Благовести, арханђео Гаврило често се приказује уз Богородицу, док се арханђео Михаило приказује са мачем, како убија змаја или са тасом у рукама. Анђели се такође приказују као лични заштитници ауктора, што можемо видети на примеру пе-

3 MES II, 99, 882 <https://www.primarch.hu/mes/public/kotetek/2/940> (20.10.2024).

4 MES II, V-XXV, 99-432 <https://www.primarch.hu/mes/public/kotetek/2/157> ; MBS 1856, 121-122, https://library.hungaricana.hu/hu/view/EsztergomKonyvek_323/?pg=0&layout=s (21.10.2024); Norbert 2019, 61-62.

5 MBS 1856, 34, https://library.hungaricana.hu/en/view/EsztergomKonyvek_323/?pg=43&layout=s (21.10.2024); Györfy 1969, 50-51; Norbert 2019, 61.

6 „Lodomerius, Praepositus S. Thomae M. 1309 —1325“ MBS 1856, 122, https://library.hungaricana.hu/hu/view/EsztergomKonyvek_323/?pg=131&layout=s (21.10.2024).

7 Norbert 2019, 62, 146; Документ од 12.11.1329. MES III, n. 222 <https://www.primarch.hu/mes/public/kotetek/3/182> (24.10.2024); Документ од 13.4.1330. Archives Hungaricana, Magyarország, Primási Levéltár, Esztergom, Esztergomi Székesfőkáptalan Magánlevéltára, Acta radicalia (U 437), 264675 <https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/26187/?list=eyJxdWVyeSI6IChyNjQ2NzUgIn0> (17.10.2024).

8 Brainerd Slocum 2019: 9-13.

9 Исто: 110-133.

чата брата Серафима, са самог почетка XIV века, на ком је приказан управо серафим.¹⁰

Дакле, приказивање анђела као личног заштитника на печатима није било неуобичајена појава. Цртеж печата Ђорђа, плебана Тирне (*Sigillum Georgii Plebani de Tirna*) из 1313. године (сл. 2) помаже нам у тумачењу приказа на Лодомеријевом печату.¹¹ Поред натписа на ободу, у доњој зони налази се представа која није сачувана у потпуности, али могуће да је у оквиру ње приказан власник печата. У централној зони налази се композиција која се може идентификовати као представа Благовести, у оквиру које су арханђео Гаврило и Богородица.¹² Начин на који је приказан анђеоло као и његова крила, пружа нам јасну аналогију са нашом представом (сл. 3). На сличан начин, овај арханђеоло је представљен на минијатури у рукопису „*Speculum humanae salvationis*” из средине XIV века који се чува у Дармштату.¹³

Остаје питање који од анђела је приказан на Лодомеријевом печатњаку. Одговор, међутим, није одмах евидентан, будући да анђеоло на печатњаку нема никаквих атрибута помоћу којих би могао јасно да се идентификује. У недостатку визуелних аналогја, можемо се окренути писаним изворима у којима се управо арханђеоло Михаило означава као „*praepositus Paradisi*”. Овај епитет може се наћи у неколицини напева сачуваних у рукописима насталим у периоду од X до XVI века.¹⁴ Међу њима се налази и један настао управо у Острогону средином XIV века, који је у време османских освајања био однесен у Истанбул, где се и данас чува.¹⁵ С тим у виду, велика је могућност да је Лодомерије који је председавао колегијумом Светог Томе, у арханђеоло Михаилу, који председава Рајем, могао наћи свог заштитника и небески узор.

Печатњак је пронађен у селу Мајдану на јужним падинама Рудника, али ближи контекст налаза није нам довољно познат. Ипак, како бисмо на што целовитији начин сагледали околности под којим је типар могао доспети до Мајдана, важно је осврнути се на сâм значај Рудника, као и на политичке прилике које су у то време владале.

Почетке његовог развоја везујемо за крај XIII века, када се први пут јавља у оквиру области краља Драгутина. Богата налазишта бакра, олова и

10 Glejtek 2010, 68-69, сл. 8: 84.

11 MES II, 63, <https://www.primarch.hu/mes/public/kotetek/2/121> (20.10. 2024).

12 Исто, 678, 882 <https://www.primarch.hu/mes/public/kotetek/2/940> (20.10.2024).

13 *Speculum Humanae Salvationis*, Westfalen oder Köln, um 1360. ULB Darmstadt, Hs 2505, fol. 6v. https://tudigit.ulb.tu-darmstadt.de/en/translate-to-englisch-trefferliste/detailpage?tx_dlf%5Bdouble%5D=0&tx_dlf%5Bid%5D=2106&tx_dlf%5Bpage%5D=12&tx_dlf_navigation%5Baction%5D=main&tx_dlf_navigation%5Bcontroller%5D=Navigation&cHash=e004846989e4b1166fd7296496308285# (8.11.2024)

14 Cantus: Database for Latin Ecclesiastical Chant: *Michael praepositus paradisi* <https://cantusdatabase.org/id/003757> (30.10.2024).

15 Истанбулски антифонар (TR-Itks Deissmann 42), данас се чува у Топкапи сарају у Истанбулу. Cantus: <https://cantusdatabase.org/source/123706> (30.10.2024).

пре свега сребра, учинили су да Рудник постане један од најдуговечнијих и најзначајнијих српских рударских центара и ковница новца.¹⁶

*Sigillum Georgii Plebani
de Tirna. 1313.*

Сл. 2 - Цртеж печата Ђорђа, плебана Тирне (Приказан у MES II на страни 63, <https://www.primarch.hu/mes/public/kotetek/2/121> (20.10.2024)).

Fig. 2 – Drawing of the seal of Georgius, plebanus of Tirna (taken from MES II, p. 63, <https://www.primarch.hu/mes/public/kotetek/2/121> (20.10.2024)).

Сл. 3 – Отисак печатњака Лодомерија, препозита Светог Томе (Народни музеј Србје, инв. бр. О. 57)

Fig. 3 – Impression of the seal matrix of Lodomerius, provost of the Church of Saint Thomas (National Museum of Serbia, inv. no. O. 57)

Вишевековна активност и значај Рудника, још су средином XIX века привукли пажњу истраживача. Јанко Шафарик је 1865. године, тада већ као управник Народног музеја, предузео прва археолошка истраживања на простору ове планине.¹⁷ Ископавање мањег обима предузето је 1930. године под надзором Ђорђа Мано-Зисија и то на локалитету Црквине (Јазине) у Мајдану.¹⁸ Осамдесетих година прошлог века организован је археолошки пројекат „Археолошка истраживања старог рударства на Руднику у праисторији, антици и средњем веку“, а упоредо са тим отпочела су и истраживања у селу Мајдану, где је ископавано утврђење на Градини и остаци цркава у Красојевцима, Јазинама и Јанковићима.¹⁹ Последња фаза истраживања отпочела је 2009. године.²⁰

16 Динић 1962, 3-4; Ђирковић 1997, 81. и 100; Петровић 2010, 245-247; више о месту и значају Рудника у контексту српског средњовековног рударства види: Ђирковић, Ковачевић-Којић и Ђук 2010.

17 Извештај Јанка Шафарика из 1865. године објавио је Никола Вулић у Споменику СКА бр. XCVIII, Вулић 1941, 257-268, .

18 Мано-Зиси 1931, 137-139.

19 Мркобрад и Богосављевић 1988, 37-54; Мадас 1985, 197-199;

20 Више о прегледу досадашњих истраживања, укључујући и истраживања започета 2009. године, види: Митровић и Радичевић 2018, 90; Радичевић и Цицковић 2019.

Током свих ових ископавања, налази су изнова потврђивали богату и разноврсну историју Рудника.

Као и у већини других рударских центара средњовековне Србије и у Руднику је постојала многобројна „латинска“ заједница. Поред, тога што је у Руднику био присутан велики број рудара Саса, тамо се налазила и једна од највећих дубровачких колонија. Истакнуто место заузимали су и Которани, чијем бискупу је била поверна јурисдикција над католичком паством.²¹ О верском животу римокатоличког живља сведочи и неколико рудничких цркава. Поименце се помињу католичке цркве посвећене Светој Марији, Светом Влаху – заштитнику Дубровачке републике, као и Светом Стефану. Вероватно је постојала бар капела посвећена Светом Трифуну - которском светитељу, а помиње се и црква Свете Фумије (Еуфемije) за коју није извесно да ли је била католичка.²² Познато је и да је нешто пре „расапа“ његових области, Никола Алтомановић дозволио Фрањевцима да, на једном од његових најважнијих поседа, подигну самостане.²³ Иако нема вести о томе да ли је до подизања самостана дошло, будући да је убрзо Рудник доспео под власт кнеза Лазара, податак потврђује деловање Мале браће на овом простору. Присуство католика, поред писаних извора, потврђују и новија археолошка истраживања, проналасци богослужбених предмета као и остатаци цркве западног обреда.²⁴

Однос Србије и Угарске у време краља Драгутина (1276-1282/1316) добија посебне обресе. Након препуштања власти брату Милутину (1282-1321), Драгутин се учврстио у северним деловима земље. Убрзо, као зет угарске краљевске породице, добија и значајна територијална проширења – просотор Мачве са Београдом и североисточну Босну.²⁵ Све до почетка XIV века и Рудник се налазио у његовој области. Управо је почетак века обележио значајне промене како у спољној политици тако и у унутрашњим приликама српске државе. Смрћу последњег Арпадовца, Андрије III 1301. године, у Угарској је почела борба за власт. Због блиских веза са круном, било је само питање времена када ће се и Драгутин укључити у сукоб. Савезом са ердељским војводом Ладиславом Апором, у чијем поседу је била угарска круна, Драгутинов син Владислав постаје један од претендента. Савез је укључивао и преговоре о браку, између Владислава и Апорове кћерке, што је наишло на осуду римокатоличких кругова. „Шизматички краљ“ Драгутин, како се помиње у латинским изворима, и ердељски војвода, на крају су били приморани да се потчине младом Карлу Роберту (1301-1342).²⁶ Када су у питању односи са Католичком црквом, требало би још истаћи да се у документу из 1309. године наводи да је краљ Драгутин, похарао области и цркве сремске бискупије, која је имала

21 Божић 1953, 11.

22 Ђирковић 1997, 246-7; Ковачевић-Којић 2010, 228; Митровић и Радичевић 2018, 88-89.

23 Исто.

24 Митровић и Радичевић 2018, 85-98.

25 Максимовић 1981, 441-442.

26 Ђирковић 1981а: 459; Документ од 25.12.1309. године: Acta, LXXIII https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanytarak_Vatikani_1_02/?pg=496&layout=s (10.11.2024)

јурисдикцију и у деловима његових области.²⁷ Снажан отпор католичког клира, био је изазван и јачањем православног елемента, а самим тим и слабљењем Католичке цркве, што је пре свега приметно на простору Београда.²⁸ Ови примери само су део сведочанства сложености верских прилика на простору Драгутинове државе и његовом учешћу, као православног владара, у збивањима у Угарској

Почетком века долази до унутрашњих неприлика и у српској држави, у чијем ће центру бити Рудник који овом приликом прелази у руке краља Милутина. У том периоду, српски краљ је покушавао да оствари и тешње везе са Католичком црквом, које су за циљ имале учвршћивање политичког савеза са папством и западним владарима. Повратак Рудника у Драгутинове руке, почетком друге деценије XIV века, означио је крај сукоба.²⁹ Смиривање унутрашњих прилика посведочено је и боравком краљице Симониде у Београду, где су је поред краља Драгутина дочекали и представници угарског краља.³⁰

Стабилизација односа између три стране трајала је до Драгутинове смрти. Милутинов иступ и заробљавање синовца Владислава, није прошао незапажено и без реакције угарског краља, будући да су Драгутинове области сматране делом Угарске.³¹ Сукоби који су у наредним годинама уследили подразумевали су и упаде угарске војске на српску територију, а простор Рудника и том приликом нашао се у центру збивања. Карло Роберт је у два наврата, 1319. и потом 1320. године, прелазио Саву како би запосео области некадашње државе краља Драгутина.³² Након Милутинове смрти, крајем 1321. године, на сцену је још једном ступио Владислав II (1321-с.1325). Повративши делове очеве територије, у његову област ушао је и Рудник, у ком је ковао и свој новац.³³ Недуго потом, Рудник је постао предмет сукоба са краљем Стефаном Дечанским (1321-1331).³⁴ Уклањањем Владислава са политичке сцене, српски краљ успоставио је релативну стабилност. Међутим, сукоби на северу српске државе у више наврата су настављани све до краја XIV века.

У доба владавине Карла Роберта (1301/9-1342), Милутина (1286-1321), Драгутина (1276-1282/1316), Владислава II (1321-с.1325) и Стефана Дечанског (1321-1331) Лодомерије је вршио дужност препозита Светог Томе (1309-с.1330). Будући да немамо поузданих података који би нам расветлили његову активност и евентуалне контакте са истакнутим личностима средњовековне Србије, у првим деценијама XIV века, пут којим је ова матрица стигла до Мајдана на Руднику не можемо са сигурношћу утврдити. Чињеница да је печатњак, као предмет који је власник често носио уз себе, нађен на простору

27 Документа од 2.6. до 24.12.1309. године: Acta, LXVI https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagy-Okmánytáraka_Vatikani_1_02/?pg=440&layout=s (10.11.2024); Ђирковић 2008, 11-12.

28 Калић-Мијушковић 1969, 67-68, 73-74; и Ђирковић 1997, 253

29 Ђирковић 1981а, 451-460;

30 Калић-Мијушковић 1969, 67-68.

31 Ђирковић 2008, 11-12; Калић-Мијушковић 1969, 68-69.

32 Ђирковић 1981б, 472-473; Штегић 2018, 32-33.

33 Иванишевић 2001, 103.

34 Ђирковић 1981в, 497-498; Ђирковић 2008, 13.

Рудника, може нам сугерисати Лодомеријево лично присуство. Узимајући у обзир наведене, динамичне верске и политичке прилике, оно је могло бити резултат различитих дипломатских мисија, у којима је овај прелат могао учествовати као члан посланства или је на други начин био укључен у деловања Краљевине Угарске и Католичке цркве јужно од Саве и Дунава, укључујући и простор Рудника.

Печатњак Лодомерија, препозита Светог Томе, у збирци Народног музеја Србије, осликава црквену сигилографску праксу с почетка XIV века. С једне стране, он представља додатни извор информација о личности у чијем је поседу био, док са друге, поставља важна питања о његовој верској или политичкој активности. Историјске околности актуелне у време његовог настанка, чине га значајним сведочанством комплексних политичких и верских прилика присутних на северозападу српске државе. Имајући то у виду, добија се јаснија слика у којој мери овај предмет представља битан прилог познавању историје простора Рудника у средњем веку, као и истакнутих острогонских прелата, чија ће даља истраживања, надајмо се, додатно расветлити и личност Лодомерија, али и пут његовог печатњака до села Мајдан.

ИЗБОРНА ГРАЂА НА ИНТЕРНЕТУ

Archives Hungaricana, Magyarország, Prímási Levéltár, Esztergom, Esztergomi Székesfőkapitán Magánlevéltára, Acta radicalia (U 437), 264675
<<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/26187/?list=eyJxdWVyeSI6ICIyNjQ2NzUgIn0>
> (17.10.2024)

Cantus: Database for Latin Ecclesiastical Chant: *Michael praepositus*
<<https://cantusdatabase.org/id/003757>
> (30.10.2024)

MBS 1856

Memoria Basilicae Strigoniensis anno 1856. die 31. augusti (1856), J. Beimel, B. Kozma, Pest 1856.
<https://library.hungaricana.hu/hu/view/EsztergomKonyvek_323/?pg=0&layout=s
> (21.10.2024)

MES II

Monumenta Ecclesiae Strigoniensis II, Kötet 1273–1321, s. a. rend. K. Nándor, Esztergom 1882.
<<https://www.primarch.hu/mes/public/index.php/kotetek/2/1>
> (20.10.2024)

MES III

Monumenta Ecclesiae Strigoniensis III, Kötet 1321–1349, s. a. rend. Dedek Crescens Lajos, Esztergom, 1924.
<<https://www.primarch.hu/mes/public/kotetek/3/1>
> (24.10.2024)

Speculum Humanae Salvationis, Westfalen oder Köln, um 1360. ULB Darmstadt, Hs 2505, fol. 6v.<

https://tudigit.ulb.tu-darmstadt.de/en/translate-to-englisch-trefferliste/detailpage?tx_dlf%5Bdouble%5D=0&tx_dlf%5Bid%5D=2106&tx_dlf%5Bpage%5D=12&tx_dlf_navigation%5Baction%5D=main&tx_dlf_navigation%5Bcontroller%5D=Navigation&cHash=e004846989e4b1166fd7296496308285#
> (8.11.2024)

Acta legationis cardinalis Gentilis. II./Gentilis bibornok magyarországi követségének okiratai. 1307–1311. in Monumenta Vaticana Historiam Regni Hungariae Illustrantia I/2, Budapest 1885,
<https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanytarak_Vatikani_1_02/?pg=3&layout=s
> (10.11.2024)

БИБЛИОГРАФИЈА

Божих 1953

И. Божих, О јурисдикцији которске дијецезе у средњовековној Србији, у: *Споменик САН ССП*, ур. И. Синдик, Београд 1953: 11-16.

Brainerd Slocum 2019

K. Brainerd Slocum, *The Cult of Thomas Becket History and Historiography through Eight Centuries*, London-New York 2019.

Вулић 1941

Н. Вулић, Споменик ХСVIII, Београд 1941.

Glejtek 2010

М. Glejtek, Nekol'ko poznámok k ikonografii stredovekých cirkevných pečatí, *Konštantínove listy* 3: 62-87 <https://www.constantinesletters.ukf.sk/images/issues/CL_v3_iss3_2010.pdf> (18.10.2024).

Györffy 1969

G. Györffy, Thomas à Becket and Hungary, *Angol Filológiai Tanulmányok / Hungarian Studies in English Vol. 4*, 1969: 45-52.

Динић 1962

М. Динић, *За историју рударства у средњовековној Србији и Босни II гео*, Београд 1962.

Иванишевић 2001

В. Иванишевић, *Новчарство средњовековне Србије*, Београд 2001.

Калић-Мијушковић 1969

Ј. Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967.

Ковачевић-Којић 2010

Д. Ковачевић-Којић, *Средњовековна Сребреница XIV-XV вијек*, Београд 2010.

Мадас 1985

Д. Мадас, Резултати сондажних испитивања средњовековних локалитета у селу Мајдан на Руднику, *Гласник Српској археолошкој друштва* 2, 1985: 197-199.

Мано-Зиси 1931

Ђ. Мано-Зиси, Рудник, *Стираринар књ. VI*, 1931: 137-139.

Максимовић 1981

Љ. Максимовић, „Почеци освајачке политике“ у: *Историја српској народа I: од најстаријих времена до Маричке бијке (1371)*, ур. С. Ђирковић, Београд 1981: 437-448.

Meehan 1901

A. V. Meehan, „Provost“, in: *The Catholic Encyclopedia: an International Work of Reference on the Constitution, Doctrine, Discipline, and History of the Catholic Church*, vol. XII, ed. C. G. Herberman, et al, New York 1901: 517.

Митровић и Радичевић 2018

К. Митровић, Д. Радичевић, Католичка парохија у Руднику, у: *Рудник и Венчац са околином у средњем веку и раној модерној*, ур. С. Мишић, Д. Радичевић, М. Шуица, Аранђеловац 2018: 85-98.

Мркобрад и Богосављевић 1988

Д. Мркобрад, Д. Богосављевић, Истраживање средњовековног рударства и металургије на Руднику, Зборник радова Народног музеја (Чачак), 1988: 37-56.

Norbert 2019

С. Tóth Norbert, *Az esztergomi székes- és társaskáptalanok archontológiája 1100–1543*, Budapest 2019.

Радићевић и Цицовић 2019

Рудник 1 - Истраживање средњовековних налазишта (2009-2013. година), ур: Д. Радичевић, А. Цицовић, Горњи Милановац 2019.

Pastoureau 1981

М. Pastoureau, *Les Sceaux*, Brepols Turnhout 1981.

Петровић 2010

В. Петровић, „Рудник“, у: *Лексикон градова и њихова средњовековних српских земаља – према писаним изворима*, ур. С. Мишић, Београд 2010: 245-247.

Ђирковић 1981а

С. Ђирковић, „Унутрашње борбе почетком XIV века“, у: *Историја српског народа I: од најстаријих времена до Маричке дивље (1371)*, ур. С. Ђирковић, Београд 1981: 449-461.

Ђирковић 1981б

С. Ђирковић, „Унутрашња политика краља Милутина“, у: *Историја српског народа I: од најстаријих времена до Маричке дивље (1371)*, ур. С. Ђирковић, Београд 1981: 462-475.

Ђирковић 1981в

С. Ђирковић, „Владавина Стефана Уроша III Дечанског“, у: *Историја српског народа I: од најстаријих времена до Маричке дивље (1371)*, ур. С. Ђирковић, Београд 1981: 496-510.

Ђирковић 1997

С. Ђирковић, *Работници, војници, духовници*, Београд 1997.

Ђирковић 2008

С. Ђирковић, Земља Мачва и град Мачва, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, књ. LXXIV, свеска 1–4, Београд 2008: 3-20.

Ђирковић, Ковачевић-Којић и Ђук 2010

С. Ђирковић, Д. Којић-Ковачевић и Р. Ђук, *Старо српско рударство*, Београд/Нови Сад 2002.

Штећић 2018

М. Штећић, Рудник и околина у односима Србије и Угарске од краја 12. до последње четвртине 14. века, у: *Рудник и Венчац са околином у средњем веку и раној модерној*, ур. С. Мишић, Д. Радичевић, М. Шуица, Аранђеловац 2018: 27-40.

THE SEAL MATRIX OF LODOMERIUS, PROVOST OF SAINT THOMAS,
FROM THE NUMISMATIC COLLECTION OF THE
NATIONAL MUSEUM OF SERBIA

SUMMARY

This paper analyses the medieval seal matrix of Lodomerius, the provost of the Saint Thomas Church from the 14th century, kept at the National Museum of Serbia. This item was discovered in the village of Majdan on Rudnik – one of the most significant mining centres of medieval Serbia – in the middle of the 20th century.

The metal seal matrix is in the form of a pointed oval, typical of catholic prelates. There is an inscription along the rim, bordered with beading along the inner side. The inscription reads: + S·LODOMERI·PPI·SANTITOME (Sigillum Lodomerii praepositi Sancti Tomae). In the field bordered by the inscription, there is a representation in which two figures can be distinguished: there is an angel depicted on the right, and a smaller figure in a kneeling, praying position on the left. This visual representation, along with the inscription, emphasises the personal identity of the auctor, who chose to depict his protector on the signet, most probably the Archangel Michael.

Lodomerius was a member of the Hungarian clergy and the provost of the Church of Saint Thomas, dedicated to Thomas Becket, located in Ostrogon (Esztergom). His role and links with the Serbian state are not clear as yet. In search for answers, this paper indicates the complexity of relations between Hungary, Serbia and the Catholic Church, with the seal matrix bearing testimony of the cultural diversity and political interactions of those times. Further research could shed light on the road this item took to reach the slopes of Rudnik and provide new insights into the role played by Lodomerius in that period.

Keywords: sigillography, seal matrix, Rudnik, Hungary, Serbia, Saint Thomas, Catholic Church, iconography, angel